

HILARI RAGUER, TRAJECTÒRIA D'UN HISTORIADOR¹

JOAN VILLARROYA I FONT²
Universitat de Barcelona

Article lliurat el 25 d'abril de 2018. Acceptat el 14 de juny de 2018

RESUM

L'article tracta sobre la trajectòria i les aportacions d'Hilari Raguera a la història de la República i la Guerra Civil i a la història de l'Església. Des de la seva tesi doctoral, la primera recerca exhaustiva sobre el partit demòcrata-cristià català (UDC); les biografies sobre el general Batet i sobre Manuel Carrasco, ambdós executats per Franco durant el conflicte bèl·lic, fins al paper de l'Església en la guerra i les veus dissonants dins la mateixa, com la del cardenal Vidal i Barraquer. Investigacions que han estat determinants per comprendre en tot el seu abast aquests fets històrics.

PARAULES CLAU

Democràcia cristiana; Batet; Carrasco i Formiguera; història de l'Església.

1. Aquest article és una versió revisada i ampliada de la conferència inaugural del curs 2017-2018, organitzada per la Societat Catalana d'Estudis Històrics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, impartida el 25 d'octubre de 2017.

2. E-mail: joanvillarroya@ub.edu

Hilari Raguer, the history of a historian

ABSTRACT

This article deals with the career and the contributions made by Hilari Raguer to the history of the Republic and the Spanish Civil war, as well as the history of the Catholic Church, ranging from his doctoral thesis, the first exhaustive research into the Catalan Christian Democrat party (UDC); biographies of General Batet and Manuel Carrasco, both executed by Franco during the conflict, to the role played by the Church in the war and dissonant voices within in, such as Cardenal Vidal i Barraquer. His research has been crucial to our understanding of these historical events in all their dimensions.

KEYWORDS

Christian Democracy; Batet; Carrasco i Formiguera; history of the Catholic Church.

El 23 de setembre de 2016, la Universitat de Barcelona va atorgar la seva medalla d'or a l'historiador i monjo de Montserrat Hilari Raguer i Suñer. Amb aquest motiu, les autoritats de la meua Universitat van decidir demanar-me que fes una síntesi de la trajectòria intel·lectual de l'homenatjat. Les pàgines que vénen a continuació són una ampliació del que vaig dir aquell dia, sense les referències a les relacions personals que des de 1976 fins ara Hilari Raguer i jo hem mantingut.

Uns mesos abans de l'acte d'imposició de la medalla abans esmentada, concretament el mes de juny del 2016, el doctor Paul Preston deia en l'acte d'investidura com a doctor *honoris causa* per la Universitat de Barcelona: «Ara bé, la relació més important que he tingut, tant en l'àmbit personal com en el professional i en l'ètic, ha estat amb Hilari Raguer, gràcies al qual vaig aprendre català, una de les experiències més enriquidores que he viscut mai».³

Jo mateix, en el discurs de presentació d'aquest acte, citava: «No és cap secret: entre Preston i Raguer hi ha amistat i admiració mútua,⁴ fins al punt que el mateix Preston ha reconegut la gran influència de Raguer en el seu pen-

3. Solemne investidura com a doctor *honoris causa* del professor Paul Preston. Universitat de Barcelona, juny del 2016, p. 45.

4. Aquesta admiració mútua es pot veure per exemple en l'article «Hilari Raguer, El último "Franco" de Paul Preston», *El País*, 17 de maig de 2008.

sament sobre la Guerra Civil espanyola. Precisament en el pròleg del llibre de referència, *La Iglesia y la Guerra Civil española*⁵ d'Hilari Raguer, Preston escriu: «Se trata de una lección objetiva de cómo un acercamiento ético y moral a la historia es compatible con la honestidad sin prejuicios».

Paraules com *ètica*, *moral*, *honestedat*, *professionalitat*, *coneixement* i *objectivitat* apareixen en aquestes frases sobre aquest català nascut a Madrid un llunyà 11 d'agost de 1928. Doctor en dret i en teologia i diplomat en psicologia social i en ciències polítiques, i fundador de revistes com *Documents de l'Església*, curiosament cap títol no el vincula a la història.

Em pertoca parlar del seu vessant d'historiador. Evidentment d'una obra tan extensa, llibres, capítols de llibres, articles —en revistes especialitzades, en diaris—, ponències a congressos, seminaris, conferències, pròlegs, comentaré el que per a mi és més rellevant i em centraré principalment en els llibres.

Abans de parlar de l'obra de Raguer, vull parlar de les influències que han tingut altres historiadors en la seva trajectòria com a historiador. En aquest sentit, Raguer es proclama deixeble de Josep Benet, a qui anomena mestre d'historiadors.⁶ Aquesta influència hi és tant en la metodologia, anar sempre a les fonts, com en l'enfoc de determinades investigacions, ja que ell li va fer veure que en els plantejament dels revolts no hi havia cap referència a la religió ni a l'Església durant els primers mesos de la Guerra Civil.

Aquesta influència benetiana ha anat acompanyada del respecte i el seguiment del que l'any 1883 va dir el papa Lleó XIII quan va obrir l'Arxiu Secret del Vaticà, a la seva encíclica *Saepenumero*: «La primera llei de la història és no gosar mentir; la segona, no tenir por de dir la veritat».⁷

5. Hilari RAGUER (2001), *La pólvora y el incienso. La Iglesia y la Guerra Civil española (1936-1939)*, Barcelona, Península.

6. «Hilari Raguer. Maestro de historiadores», *El País*, 26 de març de 2008; Josep BENET, *El meu jurament de 1939. Semblança de Josep Benet per Hilari Raguer i Jordi Pujol*, Barcelona, Editorial Base, 2008. En la seva semblança, Raguer va escriure: «Com a historiador, Benet excel·leix tant en la selecció dels temes, abordant els que considera més importants i urgents per a la recuperació de la memòria del país, com en el rigor del mètode, anant sempre a les fonts primeríssimes», p. 33.

7. Hilari RAGUER, «Cartas al Director», *El País*, 3 de gener de 2009. *Maravillado* era el títol de la carta. Aquesta carta era una rèplica de Jorge Fernández Díaz a un article escrit per Raguer sobre un homenatge a la madre Maravillas en posar-li una placa al l'r Congrés. A l'article titulat «El trasfondo de una lápida», publicat al diari *El País* el 15 de desembre de 2008, Hilari Raguer titllava el projecte d'esperpèntic. Fernández Díaz el va acusar que l'article era ple de «flagrantes inexactitudes y errores de bulto» sense, però, especificar-ne cap.

Tornant a la seva obra, començaré per la seva producció bibliogràfica. D'aquesta producció vull començar parlant de la publicació de la seva tesi doctoral basada en l'estudi sobre la Unió Democràtica de Catalunya.⁸

L'estudi es més que la història de un petit partit democratacristià. Es una esplèndida introducció a la història política de Catalunya durant la Segona República i la Guerra Civil. En el llibre, Raguer tracta de la problemàtica religiosa durant la República i la Guerra Civil, les dissensions entre catòlics, la persecució religiosa, el culte clandestí i els intents de Negrín, cap del govern, de restablir el culte a la zona controlada per la República. També hi ha un capítol sobre els intents de mediacions internacionals, on per primera vegada vaig llegir que Barcelona havia patit uns terribles bombardeigs el mes de març de 1938 que van encarrilar la meua vida com historiador. Un llibre magnífic d'estasiologia, però també d'història. Els anys setanta foren uns anys en què també van sortir altres llibres sobre diferents partits catalans durant el període de la Segona República, Com per exemple el catalanisme d'Esquerra,⁹ el Bloc Obrer i Camperol¹⁰ i els orígens del Partit Socialista Unificat de Catalunya.¹¹

En segon lloc, vull parlar d'alguns llibres en què Raguer ha biografat diferents personatges. Entre aquests cal destacar les biografies de Manuel Carrasco i Formiguera¹² i del general de divisió Domènec Batet Mestres.¹³ En el cas de Carrasco la versió castellana no fou, en paraules seves, una simple traducció sinó que fou una adaptació i una posada al dia ja que amb els quinze anys de

8. Hilari RAGUER (1976), *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps 1931-1939*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

9. Joan B. CULLA I CLARÀ (1977), *El catalanisme d'Esquerra 1928-1936*, Barcelona, Curial.

10. Francesc BONAMUSA (1974), *El Bloc Obrer i Camperol 1930-1932*, Barcelona, Curial.

11. Josep Lluís MARTÍN I RAMOS (1977), *Els orígens del Partit Socialista Unificat de Catalunya 1936*, Barcelona, Curial.

12. Hilari RAGUER (1984), *Divendres de Passió. Vida i mort de Manuel Carrasco i Formiguera*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat; Hilari RAGUER (2002), *Carrasco i Formiguera Un cristiano nacionalista (1890-1938)*, Madrid, PPC Editorial; Hilari RAGUER (1989), *El cristià Carrasco i Formiguera*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Raguer també ha tingut cura de l'edició de *Manuel Carrasco i Formiguera. Cartes de la presó*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988.

13. Hilari RAGUER (1994), *El general Batet*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Hi ha una versió castellana editada per Península (1996), *El general Batet: Franco contra Batet: crònica de una venganza*.

diferència entre una i altra edició va tenir accés a importants documents que a l'edició catalana no va poder utilitzar. Les primeres línies d'aquesta versió a la introducció les comença amb una sentència: «Hay dos grandes tipos de políticos cristianos: los que sirven a la Iglesia y los que se sirven de la Iglesia. Este libro quiere explicar cómo Manuel Carrasco i Formiguera nos ha dejado un gran ejemplo de los primeros».

En les dues biografies, Raguer aporta documentació inèdita, començant per les actes dels consells de guerra a què van ser sotmesos en pocs mesos de diferència Batet i Carrasco a la ciutat de Burgos. Aleshores aquest tipus de documentació, avui en dia molt utilitzada, era pràcticament desconeguda i sobretot en el cas de Carrasco era de les primeres vegades que es publicava. La seva formació jurídica el va ajudar a analitzar com funcionava la justícia franquista.

Una característica comuna als dos personatges és que eren rectilinis en les seves conviccions, i hi estaven absolutament compromesos. Carrasco era nacionalista i cristià. Batet, un militar de conviccions demòcrates i republicanes però que per als nacionalistes catalans tenia la taca dels Fets d'Octubre. Però tots dos van ser afusellats a Burgos per mantenir-se fidels al règim republicà i als valors que representava.

Batet té el mèrit, tractant-se d'un militar, d'analitzar l'exèrcit destacat a l'Àfrica en el moment del desastre d'Annual l'any 1921. I com amb documentació absolutament inèdita apareix, molt criticada per Batet, la figura del general Franco. Franco era en aquells moments un jove i ambiciós comandant de l'exèrcit d'Àfrica al voltant del qual la premsa monàrquica ja anava construint una figura heroica. Batet, al meu entendre, és un dels militars d'aquest període que té una millor biografia. Els militars feixistes tenen hagiografies,¹⁴ però també alguns republicans, com és el cas del general Rojo.¹⁵

El llibre de Batet tingué un gran impacte entre els militars mateixos. Un exemple d'això es l'article¹⁶ del general de divisió Francisco L. de Sepúlveda, que entre altres coses deia: «La historia del general Batet y la monstruosidad de la sentencia que le condenó a muerte no se conciben sino en el marco social y político que le tocó vivir... pagó caro lo que escribió sobre Franco y los africanistas».

14. Luis E. TOGORES (2003), *Millán Astray. Legionario*, Madrid, La Esfera de los libros.

15. Carlos BLANCO (1993), *Franco y Rojo. Dos generales para dos Españas*, Barcelona, Labor.

16. FRANCISCO L. DE SEPÚLVEDA, «La España del general Batet», *La Vanguardia*, 7 d'agost de 1994.

Una altra biografia es la de Salvador Rial.¹⁷ La tasca d'aquest mossèn que va governar l'arxidiòcesi en nom del cardenal Vidal i Barraquer fou molt meritòria. Destaca el viatge que féu la tardor de 1938 a Roma per exposar la situació religiosa a Catalunya i un missatge del cap del govern de la República Juan Negrín que oferia la represa de relacions diplomàtiques i la normalització del culte a l'Espanya republicana. En el llibre utilitza documentació inèdita dels arxius Vidal i Barraquer, del bisbe Guitart, del pare Torrent i del mateix biografiat.

Altres biografiats per Hilari Raguier han estat el dirigent democratacristià i historiador Miquel Coll i Alentorn,¹⁸ *Aita Patxi: prisionero con los gudarís*,¹⁹ i mossèn Joan Vilar Costa.²⁰

Però on la seva obra excel·leix es en els estudis sobre el paper de l'Església catòlica durant la Guerra Civil.²¹ Primer en els llibres *La espada i la cruz*²² i *La pólvora y el incienso*.²³ Però també en altres estudis seus sobre l'Església com *Arxiu de l'Església catalana durant la Guerra Civil* (2003) o sobre el bisbe Guitart,²⁴ i en una gran quantitat d'articles i conferències.

La síntesi sobre el paper de l'Església durant la Guerra Civil que defensa Raguier es la següent. La religió no era de l'interès dels sollevats, ni en la preparació del cop ni les primeres setmanes. El Vaticà no tingué la mateixa actitud que la majoria de l'episcopat espanyol, molt més entusiasta amb la seva adhesió a la rebel·lió militar. Les relacions vaticanes amb el govern franquista van patir, si bé no públicament, tensions greus. La política del Secretariat d'Estat era per una banda anticomunista, però alhora també marcava distàncies amb el feixisme, el nazisme i el falangisme. No es cert que el Vaticà trenqués formalment les relacions amb la República a l'inici de la guerra i les iniciés amb els rebels.

17. Hilari RAGUIER (1993), *Salvador Rial, vicari del cardenal de la Pau*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

18. Hilari RAGUIER (2005), *Miquel Coll i Alentorn*, Barcelona, Editorial Mediterrània.

19. Hilari RAGUIER (2006), *Aita Patxi: prisionero de los gudarís*, Barcelona, Editorial Claret.

20. Hilari RAGUIER (2014), *Joan Vilar i Costa, profeta de la Diàspora*, Barcelona, Editorial Claret.

21. També va col·laborar en l'obra, dirigida per Giuseppe ALBERIGO (2012-2013), *Storia del Concilio Vaticano II (2001-2005)*, Bolonya.

22. Hilari RAGUIER (1977), *La espada y la cruz (la Iglesia 1936-1939)*, Barcelona, Bruguera.

23. Hilari RAGUIER (2001), *La pólvora y el incienso: La Iglesia y la Guerra Civil española: 1936-1939*, Barcelona, Editorial Península.

24. Hilari RAGUIER (1992), *El bisbe Guitart i les autoritats franquistes*, Tarragona. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV.

Les plenes relacions diplomàtiques a nivell d'ambaixada i de nunciatura no es concretaren fins a 1939. Durant la guerra, fins que la sort de les armes afavorí els franquistes, la diplomàcia vaticana és ambidextra: allarga públicament la mà dreta als nacionals, però amb l'esquerra tempteja, de manera indirecta i discreta, els contactes amb els republicans.²⁵

Continuant amb els llibres, en vull destacar com a mínim dos en el qual ell té un paper i, en el cas d'*El quadern de Montjuïc. Records de la vaga de tramvies*,²⁶ és el protagonista principal. En el llibre explica els fets tal com els va viure, retrata els personatges, els policies torturadors, els militars que el portaren i el custodiaren a Montjuïc i també alguns dels presos amb qui va compartir captiveri; a més de records de companys de carrera com Joan Raventós, amb el qual, en el viatge a Heidelberg pel juliol de 1950 es dedicaren a explicar el problema català a estudiants d'altres nacionalitats. De passada, esmenta Manolo Sacristán Luzón,²⁷ «que aleshores estava fent la transició del falangisme al marxisme, però es mostrava francament espanyolista».

En l'acte de lliurament de la medalla d'or, vaig recordar que l'informe de la policia el descrivia com un element subversiu altament perillós i que, en canvi, el comandant del castell va veure un jove esporuguit amb aire d'infeliç. Però en aquest cas la seva cara i bonhomia no és el mirall de l'ànima, i potser la policia el va retratar millor i no anava gens errada. Els que el coneixem personalment, i hem seguit la seva trajectòria intel·lectual, repeteixo, pensem que la policia no anava gens errada. Ha lluitat sempre com a persona i com a historiador contra la dictadura franquista i el seu llegat.

Defensor a capa i hàbit del que pensa i creu tant en l'àmbit de la història (el paper de l'Església durant la Guerra Civil) com en el de les seves conviccions polítiques o ciutadanes (la defensa de l'independentisme), no defuig la polèmica (oposició a les beatificacions, molt crític amb la figura de l'abat Escarré, i qüestiona la versió de la mort del bisbe Irurita). Aquest fet li ha valgut nombrosos atacs.

Les seves obres i la defensa de les seves conviccions li han valgut crítiques, i desqualificacions —hi ha a qui no li agrada que sigui alhora separatista i monjo

25. RAGUER, *Salvador Rial*, op.cit., p. 13.

26. Hilari RAGUER (2001), *El quadern de Montjuïc. Records de la vaga de tramvies*, Barcelona, Editorial Claret.

27. *Ibidem*, p. 13-14.

de Montserrat, i se li han arribat a dir coses com ara «vibrava decrepita»—, però curiosament cap de les crítiques no destaca errors puntuals dins de la seva obra. Són insults gratuïts. I és que el treball documental de tota l'extensa obra d'Hilari Raguier és impecable.

L'altre llibre on és protagonista és el que tracta del Grup Torres i Bages.²⁸ La importància d'aquest llibre és que entre els membres d'aquest grup hi havia Joan Raventós Josep M. Ainaud de Lasarte, Jordi Pujol, Anton Cañellas, Jordi Bonet, Francesc Casares, Josep Espar, Enric Jardí i Albert Manent, que anys a venir tindrien una destacada carrera política, cultural o professional. La seva fina ironia li fa descriure la primera trobada clandestina a què va assistir de la manera següent: «A la primera reunió a la qual vaig assistir va parlar en Jordi Figueras, arquitecte —o que estava acabant la carrera d'arquitecte— sobre els orígens de l'art gòtic. Aquell vespre vaig aprendre què és una ogiva, però no vaig trobar-hi gaire aplicació directa al problema català».²⁹

Ara fa cinc anys va publicar el llibre *Ser independentista no és cap pecat*, on analitza la relació entre l'Església i el nacionalisme català, carrega contra la conferència episcopal, analitza el pensament de Balmes, però també el catalanisme catòlic de dretes del bisbe Torras i Bages i del carlisme, alhora que el catalanisme anticlerical d'esquerres que comença amb el federalisme de Valentí Almirall i continua amb Esquerra Republicana de Catalunya i Companys.

No hi ha obra col·lectiva dels darrers trenta anys en què no se li hagi demanat la col·laboració i en algun cas la direcció, com la d'un volum d'*Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*.³⁰ A part de la direcció d'aquest volum, va tractar l'abast internacional del conflicte i els informes del cònsol italià Bossi a la Barcelona revolucionària i de l'ambaixador francès Labonne, que residia a Catalunya. Avui coneixem molt més la correspondència i els informes dels diplomàtics estrangers a Catalunya, però aleshores aquesta documentació era la primera vegada que arribava al gran públic.

28. Hilari (Ernest) RAGUIER I SUÑER (1999), *Notes per a una història del Grup Torres i Bages*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

29. *Ibidem*, p. 30.

30. A. D. (2011), *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans* [Borja de Riquer, dir.], volum 9, «De la Gran Esperança a la gran Ensulsiada. 1930-1939», Barcelona, Enciclopèdia Catalana.

Va ser un de les desenes d'historiadors que varen participar en una gran obra col·lectiva de 24 volums editats per Historia 16 l'any 1986 amb motiu del cinquanta anys de l'inici de la Guerra Civil i encara avui, a criteri meu, vigent en molts aspectes. Hilari Raguer, va escriure el volum 13, que tractava sobre l'Església catòlica i sobre els catòlics catalans. Aquesta obra escrita, repeteixo, per especialistes, va divulgar a un públic molt ampli el que cada un d'aquests especialistes havia investigat o estava fent-ho i que, en molts casos, han marcat la pauta de la historiografia sobre la Guerra Civil d'aleshores ençà.

També va participar en l'obra sobre la Guerra Civil dirigida per Josep M. Solé Sabaté.³¹ En el primer volum d'aquesta obra va tractar el tema de la persecució religiosa i el salvament de vides, així com sengles biografies dels cardenals Gomà i Vidal i Barraquer.³² En el segon va tractar el tema dels catalans a l'Espanya de Franco. En el tercer, la diplomàcia vaticana.

Ja que parlem de Gomà i de Vidal i Barraquer, l'espasa i la creu, un recollia diners per comprar armes, l'altre per ajudar els sacerdots de la seva arxidiòcesi. Aquests aspectes de l'actuació d'ambdós cardenals també apareixen a l'obra *Espanya en Guerra*.³³

L'any 2012 va participar en el llibre col·lectiu dirigit per Àngel Viñas³⁴ *En el combate por la historia*, on participaren historiadors experts en els diferents aspectes de la Guerra Civil. En aquest llibre va encarregar-se de les entrades sobre «La Iglesia» i «El Nacionalcatolicismo», ja que indiscutiblement es la màxima autoritat sobre el tema.

Un any després va participar en un altre llibre col·lectiu, *Los mitos del 18 de julio*. La seva participació, com no podia ser d'una altra manera, parlava de l'Església.³⁵

31. Josep Maria SOLÉ I SABATÉ (direcció científica) (2004), *La Guerra Civil a Catalunya. 1936-1939*, Barcelona, Edicions 62.

32. Hilari RAGUER (2004), «El cardenal Gomà, el teòleg de la “cruzada” i Vidal i Barraquer, el cardenal de la pau», p. 161-163.

33. Hilari RAGUER SUÑER, «Dos cardenales antagónicos: Gomà y Vidal y Barraquer. España en guerra: protagonistas para un conflicto». Obra coordinada per José Manuel CHICO ISIDRO (2003), p. 39-70.

34. Àngel VIÑAS [ed.] (2012), *En el combate por la Historia*, p. 447-460 i 547-564.

35. Hilari RAGUER (2013), «“España ha dejado de ser católica”. La Iglesia y el “alzamiento”», a *Los mitos del 18 de julio*, obra coordinada por Francisco SÁNCHEZ PÉREZ, Barcelona, Crítica, p. 239-258.

Una altra de les característiques de la trajectòria d'Hilari Raguier és la seva col·laboració en els mitjans de comunicació. Tant en revistes d'història com *Historia y Vida*, *Historia 16*, *Aventura de la Història*, *L'Avenç*, *Afers*, altres com *Foc Nou*, articles en premsa escrita i col·laboracions i entrevistes en ràdio i televisió. De tota aquesta producció em concentraré a valorar o ressenyar la seva col·laboració en la premsa escrita. Són desenes d'articles en diaris com *La Vanguardia*, *El País*, *Ara*, *Avui* i el *Punt Avui*. Aquests articles tenen com a característica principal la divulgació històrica, moltes vegades recordant personatges biografiats per ell, cas de Batet³⁶ i Carrasco i Formiguera, el paper de l'Església tant a la guerra com a la postguerra, altres personatges com Carles Cardó,³⁷ el cardenal Albareda,³⁸ Josep Pla... Però també temes com el dels incontrolats³⁹ «El presidente mártir del Barça»,⁴⁰ «Cómo se salvó Maurín»,⁴¹ «La Iglesia de la Victoria»,⁴² «Las raíces de las dos Españas»,⁴³ «Torras i Bages y el catalanismo»,⁴⁴ «Joan Maragall y la Semana Trágica».⁴⁵ Aquest darrer article l'encapçalava amb la frase següent: «Tras la insurrección de 1909 en Barcelona, el poeta escribió tres artículos capitales. Se oponía a la venganza, defendía el amor solidario y denunciaba proféticamente la actitud que la Iglesia adoptaría en la Guerra Civil».

36. Alguns articles que Hilari Raguier ha escrit sobre el general Batet són «Domingo Batet, *in memoriam*», *La Vanguardia*, 18 de febrer de 1997; «Batet y el anticatalanismo», *La Vanguardia*, 1 de juny de 1994. Sobre el general Batet, el periodista Josep M. Soria va escriure a *La Vanguardia* del 20 de febrer de 2012, l'article amb motiu dels 75 anys del seu afusellament. Es titulava «La tercera España del general Batet» i, entre altres coses, deia: «Domènec Batet, como Carrasco i Formiguera, político democristiano que fue ejecutado en 1938 por las tropas de Franco también en Burgos o la suerte que corrió el cardenal Vidal i Barraquer, todos ellos biografiados por Hilari Raguier, son ejemplos de aquella España y de aquella Cataluña convulsas por el extremismo en la que no cupo la moderación».

37. Carles CARDÓ, «La “cruzada” y el mapa», *La Vanguardia*, 20 de novembre de 1994.

38. «Centenario del cardenal Albareda» *La Vanguardia*, 6 de juliol de 1992.

39. Hilari RAGUER, «Incontrolados», *El País*, 11 d'abril de 2007.

40. Hilari RAGUER, «El presidente mártir del Barça», *El País*, 18 de setembre de 2006.

41. Hilari RAGUER, «Cómo se salvó Maurín», *La Vanguardia*, 18 de gener de 1996.

42. Hilari RAGUER, «La Iglesia de la Victoria», *El País*, 6 d'abril de 1999.

43. Hilari RAGUER, «Las raíces de las dos Españas», *El País*, 20 de juny de 2006.

44. Hilari RAGUER, «Torras y Bages y el catalanismo», *La Vanguardia*, 13 de setembre de 1996.

45. Hilari RAGUER (2000), *La Setmana Tràgica: tres articles de Joan Maragall*, Barcelona, Editorial Claret; Hilari RAGUER, «Joan Maragall y la Semana Trágica», *El País*, 25 de juliol de 2009.

En alguns casos aquests articles són en record i homenatge a historiadors traspassats, el cas ja esmentat de Josep Benet, de Josep M. Ainaud de Lasarte o de Gabriel Cardona. En el cas d'aquest darrer, a qui Raguer valorava com un gran historiador, molt bon escriptor i la primera autoritat indiscutible de l'Estat per a la història militar, l'article fou publicat a la revista *L'Avenç*.⁴⁶

Però alguns dels seus articles han aixecat autèntica polseguera. En el ja llunyà 1983 un sobre l'abat Escarré,⁴⁷ entre la història i el mite, en què aprofundia i donava més detalls de quines foren les veritables causes de la sortida de Montserrat de l'abat Escarré, ja que citava unes frases de Massot i Muntaner: «La politització de la sortida de l'abat aprofitada per tots els grups d'oposició de Catalunya i esbombada profusament a l'estranger» i «no es pot dubtar que una recomanació dels superiors jeràrquics amb una finalitat monàstica fou transferida per l'abat a un pla polític-ecclesiàstic com a disposició de Secretaria d'Estat».

La polèmica estava servida entre els que continuaven defensant el paper de l'abat Escarré com a opositor al règim i la versió de Raguer. De les pàgines dels diaris, el tema va passar a les revistes d'història. Concretament a *L'Avenç*. El primer dels articles⁴⁸ va aparèixer el desembre de 1984 i la síntesi que apareix a l'inici del mateix diu literalment: «Detallat relat sobre uns fets esdevinguts entre els anys 1954 i 1958 amb l'abat Escarré com a protagonista i amb el monestir de Montserrat a l'escenari. Amb motiu de la consagració de l'altar major del monestir i de les maniobres seguides per l'abat —induït pels seus desigs de protagonisme per tal de donar a l'acte la importància que ell creia que mereixia—, es van produir un seguit de conflictes entre les autoritats civils i religioses, i la mateixa “enemistat” de Joan XXIII». La resposta a l'article no va tardar a produir-se a les planes de la mateixa revista⁴⁹ i sense entrar en les refutacions puntuals, la rèplica començava dient que l'article tenia una sèrie d'imprecisions i de judicis de valor injustificats i no provats que l'invalidaven en la seva major part com a article d'història. La resposta de Raguer tampoc no va trigar gaire a aparèixer i

46. Hilari RAGUER, «Gabriel Cardona i la Història», *L'Avenç*, núm. 366, març de 2011, p. 61-63.

47. Hilari RAGUER, «L'abat Escarré, entre la història i el mite», *La Vanguardia*, 22 de novembre de 1983.

48. Hilari RAGUER, «Història d'un altar: l'abat Escarré i Joan XXIII», *L'Avenç*, núm. 77, desembre de 1984.

49. Jordi VILA-ABADAL I VILAPLANA, «Història d'un altar: l'abat Escarré i el monestir de Montserrat. Rèplica a Hilari Raguer», *L'Avenç*, núm. 81, abril de 1985.

a part de preguntar-se com la revista⁵⁰ havia publicat un article d'aquelles característiques, començava dient que aplicant els mateixos criteris metodològics que Jordi Vila-Abadal li aplicava, havia d'anar directament a la paperera.

Encara deu anys després el tema cuejava i Enric Jardí⁵¹ parlava de la polèmica encetada tot recordant l'article de l'Hilari, i dient que *La Vanguardia* l'havia demanat pensant que tindria un to apologetic i va resultar tot al contrari. Situava la polèmica dins de les tensions del món dels religiosos.

També el seu punt de vista contrari a les beatificacions ha estat polèmic i li ha valgut moltes crítiques i molts atacs. Això no li ha impedit defensar el seu punt de vista en articles,⁵² conferències i en algunes entrevistes.⁵³

La síntesi dels seus arguments en contra de les beatificacions és que la majoria dels religiosos assassinats ho foren no per causa de la seva fe religiosa, sinó pels lligams de l'Església amb la dreta política i que la seva mort fou de naturalesa política i no religiosa. No nega la persecució, però sí el martiri.

També es va veure immers en una altra polèmica⁵⁴ provocada a propòsit del programa *Sumaríssim 477* de TV3 dirigit per Dolors Genovés, perquè els fills de Carlos Trias Bertran van denunciar el tractament que feia el documental del seu pare. En l'article, Raguer defineix Trias Bertran com a feixista i afirma que les seves declaracions en el consell de guerra contra Carrasco eren en algun cas falses i en altres molt greus.

Per acabar aquest tema de les polèmiques, potser la que més dura en el temps és la que afecta el final del bisbe Manuel Irurita Almandoz, bisbe de Barcelona. La síntesi de la polèmica⁵⁵ rau en si el bisbe Irurita fou assassinat al

50. «L'Abat Escarré i Franco. Rèplica a Jordi Vila-Abadal», *L'Avenç*, núm. 89, gener de 1986.

51. Enric JARDÍ, «El abad Escarré, de nuevo», *La Vanguardia*, 17 de novembre de 1993.

52. Hilari RAGUER «Beatificaciones», *La Vanguardia*, 20 de novembre de 1995; Hilari RAGUER (1997), «Beatificacions de màrtirs de la Guerra Civil», a *Fe i teologia en la història. Estudi en honor del Prof. Dr. Evangelista Vilanova*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 508.

53. Per exemple, l'entrevista que li va fer Víctor Amela a «La Contra» de *La Vanguardia* l'11 d'octubre de 2007.

54. Hilari RAGUER, «Proceso a un proceso», *La Vanguardia*, 22 de març de 1995.

55. Sobre aquesta polèmica es pot consultar Josep CLARA (2008), *El misteri de la mort del bisbe Irurita. Estat de la qüestió: noves dades*, Girona, Annals de l'Institut d'Estudis Gironins, vol. XLIX; Miquel MIR (2007), *Diario de un pistolero anarquista*, Barcelona, Destino. Miquel MIR SERRA; Ponç FELIU LLANSA (2012), *El misteri de l'assassinat del bisbe de Barcelona*, Barcelona, Planeta.

cementiri de Moncada⁵⁶ el desembre de 1936 o ben al contrari, amb complicitats anarquistes, fou salvat i va iniciar una nova vida fora de l'Església. Raguer s'ha manifestat sempre partidari de la segona versió. A part de rius de tinta, ni la prova de l'ADN⁵⁷ ni les proves odontològiques⁵⁸ no han servit per aclarir o convèncer els que afirmen que el bisbe no fou executat. I el cert es que el seu procés de beatificació continua encallat.

Treballador infatigable, continua al peu del canó. El mes de juny de 2017, concretament els dies 22 i 23, es va celebrar un seminari organitzat pel centre d'estudis basc de la Universitat de Reno, sobre els nazis al País Basc i Catalunya. El seminari es va dur a terme al monestir de Montserrat com a deferència a Hilari Raguer. La seva participació va versar sobre els bombardeigs de terror i el Vaticà. Precisament la postura i les crítiques de la Santa Seu contra els bombardeigs indiscriminats van comportar tensions entre el Vaticà i el govern franquista. Un fet sobre el qual ell mateix ja ha escrit i n'ha parlat altres vegades, però que va enriquir amb noves reflexions.

Per acabar, voldria tornar al principi d'aquest article, que té com a referència l'acte de lliurament de la medalla d'or de la Universitat de Barcelona el 23 de setembre de 2016. Aquest acte tingué un gran reflex a la premsa⁵⁹ i una de les coses que més van destacar va ser la seva intervenció. Penso que va ser una classe magistral sobre la Universitat de finals dels anys quaranta. Amb fina ironia i humor va descriure els companys, els professors amb algunes anècdotes (la política econòmica franquista en paraules del professor Lluç Bertran Flores⁶⁰ era Keynes més Pancho Villa, és a dir, inflació alegre i descontrolada) que feren petar de riure els assistents, fins al punt que va haver de recordar que en aquella

56. *La Vanguardia*, 5 de juny de 1940. «Ha sido hallado el cadáver del obispo mártir de barcelona, doctor Irurita». «Gregorio Modrego, Traslación de los restos mortales del Excmo. y Rvmo. Dr. D. Manuel Irurita Almandoz (QEPD). Obispo que fue de esta diócesis, asesinado por los revolucionarios», Barcelona, 1943; «Barcelona rinde un homenaje emocionado a la memoria del doctor Irurita», *La Vanguardia*, 11 de desembre de 1943.

57. J. M. SORIA, «Una ambigua prueba de ADN», *La Vanguardia*, 1 de desembre de 2006.

58. J. M. USTRELL, «Odontología forense en la identificación del bisbe Irurita. Un treball inèdit del Dr. Joan Carol Montfort», *Gimbernat*, núm. 28 (1997), p. 239-246.

59. Per exemple, Josep PLAYÀ, «El magisterio de Hilari Raguer», *La Vanguardia*, 25 de setembre de 2016, p. 52; Ignasi ARAGAY, «Hilari Raguer porta Keynes i Pancho Villa al seu homenatge», *Ara*, 24 de setembre de 2016 p. 37; Francesc-Marc ÀLVARO «El ejemplo de Hilari Raguer», *La Vanguardia*, 29 de setembre de 2016, p. 24.

60. Hilari RAGUER, «Keynes + Pancho Villa», *El País*, 25 de setembre de 2007.

Universitat polititzada per la policia i els paramilitars del SEU es torturava. I és en aquella Universitat on Hilari Rager ja desenvolupava l'activisme cívic i polític, que molt poc temps després el portà a la presó, i fou en aquella mateixa Universitat on després de llicenciar-se i mantenint el mateix esperit i les mateixes conviccions democràtiques i catalanistes, va acabar la seva intervenció tot dient: «Malgrat els meus 88 anys encara espero veure, com propugnava en aquella octaveta de 1951, una Universitat de Barcelona alma mater de la república catalana independent». Pólvora entre encens.⁶¹

61. Amb aquesta frase acabava el periodista Carles Geli la seva crònica sobre l'acte. *El País*, 24 de setembre de 2016, p. 30.